

LATVIJAS REPUBLIKAS MINISTRU PREZIDENTS

Rīgā

11.06.2008.

Nr. 111-1/454

Saeimas Prezidijam

Par ziņojumu par nacionālo drošību

Saskaņā ar Nacionālās drošības likuma 9.panta 2.punktu iesniedzu izskatīšanai Informācijas analīzes dienesta sagatavoto ziņojumu par nacionālo drošību.

Pielikumā: Ziņojums par nacionālo drošību uz 13 lp.

Ministru prezidents

I. Godmanis

Lācis 67082897

SAEIMAS KANCELEJA

11-06-2008

Nr. 2260-Rec- (9/08) Plkst. 11³⁰

Ziņojums par nacionālo drošību

Valdības līdzšinējā politika ir nodrošinājusi stabilitāti un pēctecību nacionālās drošības jomā. Latvijas nacionālās intereses ir līdzsvarotas ar saistībām, ko Latvijas valsts uzņēmusies, iestājoties Ziemeļatlantijas līguma organizācijā un Eiropas Savienībā.

1. Ārpolitika

Svarīgākais instruments, kas Latvijai ļauj ietekmēt starptautisko drošību, ir dalība Eiropas Savienībā un Ziemeļatlantijas līguma organizācijā. Latvijas drošība nav atdalāma no pārējo Baltijas jūras reģiona Eiropas Savienības un Ziemeļatlantijas līguma organizācijas valstu drošības, ko veicina cieša savstarpēja sadarbība. Svarīga loma Latvijas un visa reģiona drošības veicināšanā ir politiski militārajai sadarbībai ar Baltijas valstīm, Ziemeļvalstīm, kā arī transatlantiskajai saitei ar Amerikas Savienotām Valstīm, kas bija un arī turpmāk būs nozīmīgs Latvijas stratēģiskais partneris. Arvien pieaugot Eiropas Savienības kopējās ārējās un drošības politikas lomai starptautiskajā drošības vidē, arī Latvija aktīvāk iesaistījusies Eiropas Savienības iniciatīvu formulēšanā un iedzīvināšanā. Atbalstot Ziemeļatlantijas līguma organizācijas visaptverošo pieeju krīžu risināšanā, Latvija iestājusies par to, lai tiktu ieviesti efektīvi savstarpējās sadarbības mehānismi starp krīzes risināšanā iesaistītajām pusēm, tai skaitā Apvienoto Nāciju Organizāciju, Eiropas Drošības un sadarbības organizāciju, Eiropas Savienību, Ziemeļatlantijas līguma organizāciju, dažādām nevalstiskajām organizācijām un privāto sektoru. Analizējot pagājušā gada notikumus nacionālās drošības kontekstā, jāņem vērā arī atsevišķu valstu iespējamā iekšpolitikas un ārpolitikas nenoteiktība, kas var negatīvi ietekmēt Latvijas un tās sabiedroto drošību.

Latvijas ārpolitiskā drošības situācija vērtējama kontekstā ar pasaulē pieaugošo Krievijas ģeopolitisko lomu. Tiek prognozēts, ka nākamo četru gadu laikā būtiski palielināsies Krievijas potenciāls ārējās tirdzniecības, enerģētikas, militārajā un izlūkošanas jomā. Krievijas centieni kontrolēt, ierobežot vai bloķēt ogļūdeņražu produktu tranzītu no Kaspijas jūras baseina valstīm uz Rietumiem, kā arī aktivitātes kontroles saglabāšanai Austrumu–Rietumu enerģētikas koridorā norāda uz Krievijas enerģētikas politikas ciešu saistību ar ārpolitiku un vēlmi atjaunot ietekmi ne tikai postpadomju telpā, bet arī globāli.

Krievijas lēmums apturēt dalību Līgumā par parasto bruņojumu Eiropā, vairāku citu starptautisku bruņojuma kontroles režīmu efektivitātes apšaubīšana, kā arī publiskā negatīvā attieksme pret Amerikas Savienoto Valstu vēlmi izvietot pretraķešu aizsardzības sistēmas elementus Polijā un Čehijā ietekmēja kopējo prognozējamības un uzticēšanās gaisotni Eiroatlantiskajā drošības vidē. Arī Krievijas kategoriskais viedoklis jautājumā par Kosovas statusu kavēja dialogu ar rietumvalstīm starptautiskās politikas jautājumos. Par pozitīvu impulsu divpusējās Latvijas un Krievijas attiecībās kļuva robežlīguma noslēgšana, kas vienlaikus deva būtisku ieguldījumu Eiropas Savienības kopējās ārējās robežas stiprināšanā. Tai pašā laikā joprojām saglabājas vairāki politiski determinēti jautājumi, kas apgrūtina brīva un netraucēta dialoga veidošanos.

2. Terorisms un kritiskā infrastruktūra

Lai arī terorisma draudu līmenis Latvijas Republikā saglabājas relatīvi zems, Latvija arvien plašāk iesaistās starptautiskos pretterorisma sadarbības projektos, kas ir viens no svarīgākajiem pamatelementiem veiksmīgai cīņai ar starptautisko terorismu kopumā.

Ārējo teroristisko apdraudējumu valstij teorētiski var izraisīt atsevišķu teroristu grupu neapmierinātība ar Latvijas aktīvo iesaistīšanos starptautiskajās pretterorisma un miera nodrošināšanas operācijās. Tomēr pārskata periodā šis apdraudējuma līmenis nav mainījies un vērtējams kā relatīvi zems un netiešs.

Savukārt jāatzīst, ka Nacionālo bruņoto spēku pārstāvji Irākā un vienības Afganistānā ir pastāvīgs teroristu mērķa objekts, un mūsu karavīri pilda dienesta pienākumus terorisma visapdraudētākajos pasaules reģionos.

Izvērtējot iespējamus apdraudējumus un jaunākās tendences starptautisko teroristisko organizāciju darbībā, valdības prioritāte ir valsts transporta, informācijas un sakaru sistēmas aizsardzība. Valsts pārvalde un ekonomika ir cieši saistīta ar informācijas un komunikācijas infrastruktūras netraucētu darbību. Infrastruktūras nelikumīga izmantošana, bojāšana, nesankcionēta iejaukšanās tās darbībā vai iznīcināšana rada draudus valsts drošībai, sabiedriskajai kārtībai un negatīvi ietekmē valsts ekonomiskās intereses.

2007.gadā Satiksmes ministrijā izveidota Datoru drošības incidentu reaģēšanas vienība, kura sniedz konsultācijas un rekomendācijas valsts un privāto iestāžu datorsistēmu un tīklu administratoriem gadījumos, ja notiek uzbrukumi serveru sistēmām, publiskiem serveriem vai iestāžu tīkliem, neautorizēta piekļuve informācijas sistēmām. Tuvākajā laikā Latvija delegēs pārstāvi jaunizveidotajā Ziemeļatlantijas līguma organizācijas kiberaizsardzības vadības centrā, kas dislocēts Igaunijā.

2007.gada 13.decembrī Saeima apstiprināja grozījumus Krimināllikuma 88.pantā, papildinot to ar nodarījumiem, kuri savās izpausmēs nav saistīti ar vardarbību, kas raksturīga terorismam, bet var novest pie teroristiska nodarījuma. Grozījumu mērķis bija paredzēt kriminālatbildību par publisku aicinājumu veikt teroristisku nodarījumu, kā arī par teroristu apmācību. Līdz ar Krimināllikuma papildinājumiem Latvijas Republikas tiesībaizsardzības iestādēm ir dota iespēja cīnīties ar terorismu preventīvi, negaidot, kamēr terora akts tiek veikts un nodara kaitējumu cilvēku veselībai, dzīvībai un valsts infrastruktūrai.

3. Valsts noslēpuma aizsardzība un citu valstu specdienestu apdraudējumi

Latvijas dalība Eiropas Savienībā un Ziemeļatlantijas līguma organizācijā ir garants valsts neatkarības nodrošināšanai, vienlaikus uzliekot pienākumu stiprināt alianses drošību un rīcībspēju. Būtiska ir Latvijas spēja nosargāt savu un arī partneru klasificēto informāciju. Klasificētās informācijas aizsardzība ir svarīgs Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienības drošības aspekts, un spēja to nodrošināt ir garantija, lai Latvija tiktu uzskatīta par

pilnvērtīgu partneri šajās organizācijās.

To valstu specdienestu darbībai pret Latviju un tās interesēm, kuras nav Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienības dalībvalstis, ir trīs virzieni – politiskā, ekonomiskā un militārā izlūkošana. Lai pārbaudītu Latvijas spēju aizsargāt Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienības klasificēto informāciju, Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienības drošības biroji katru gadu Latvijā veic pārbaudes. Visās dalībvalstīs tās notiek pēc īpaši stingriem kritērijiem, kas atbilst visiem Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienībā noteiktajiem drošības parametriem. Pārbaudes aptver visas drošības jomas, tostarp likumdošanu, personu drošību, ēku fizisko drošību, klasificētās informācijas apriti un to informācijas sistēmu drošību, kas apstrādā klasificēto informāciju. Pēdējās pārbaudes rezultāti liecina par Latvijas kā Ziemeļatlantijas līguma organizācijas un Eiropas Savienības dalībvalsts augsto spēju aizsargāt abu organizāciju klasificēto informāciju un par maksimālu atbilstību izvirzītajiem drošības standartiem visās jomās.

Papildus tradicionālajiem darbības virzieniem valsts specdienesti reaģē uz jauniem izaicinājumiem. Pēc kiberuzbrukumiem Igaunijas valsts un komercuzņēmumiem Satversmes aizsardzības birojs 2007.gadā sāka darbu jaunā operatīvā virzienā – strukturēja datortīklu drošību un ar tās pārkāpšanu saistīto vidi, lai sekmīgāk veiktu izpēti un apzinātu apdraudējumus.

4. Valsts militārā aizsardzība

2007.gadā par svarīgākajiem uzdevumiem valsts aizsardzības jomā noteikta Nacionālo bruņoto spēku rekrutēšana un atlases sistēmas nostiprināšana, karavīru profesionālās izaugsmes un motivācijas paaugstināšana, bruņoto spēku spēju attīstība dalībai starptautiskajās operācijās, bruņoto spēku modernizācija, iegādājoties mūsdienīgu bruņojumu un ekipējumu un attīstot nepieciešamo infrastruktūru, un efektīva bruņoto spēku attīstības plānošana un budžeta izlietojuma kontrole.

Lai reaģētu uz iespējamām alianses valstu apdraudējumiem, Ziemeļatlantijas līguma organizācija turpina īstenot transformācijas procesus, kuru uzdevums ir pielāgot un pilnveidot Ziemeļatlantijas līguma organizācijas spējas mūsdienu drošības situācijai. Ziemeļatlantijas līguma organizācijas dalībvalstis par vienu no galvenajiem uzdevumiem ir izvirzījušas Ātrās reaģēšanas spēku attīstību, kas būtu efektīvs līdzeklis gan kolektīvās aizsardzības nodrošināšanai, gan cīņai ar mūsdienu drošības izaicinājumiem.

Latvija piedalās gan Ziemeļatlantijas līguma organizācijas spēju stiprināšanā, gan Ziemeļatlantijas līguma organizācijas īstenotajās starptautiskajās operācijās un citos kolektīvās drošības stiprināšanas pasākumos. Kopš 2006.gada Latvijas Nacionālo bruņoto spēku vienības piedalās Ziemeļatlantijas līguma organizācijas Ātrās reaģēšanas spēkos, kuri uz rotācijas pamata tiek komplektēti no dalībvalstu vienībām. Ieguldījums Ziemeļatlantijas līguma organizācijas spēkos Latvijai nozīmē gan lielākas drošības garantijas, gan

lielākas pieredzes iegūšanu. Tas ļauj praksē stiprināt savietojamību ar citu dalībvalstu spēkiem, veikt apmācību un iegūt operāciju pieredzi, kas nepieciešama profesionāli sagatavotiem karavīriem.

Lai nodrošinātu Nacionālo bruņoto spēku atbilstību jaunajai drošības situācijai un spēju reaģēt uz mūsdienu draudiem, no 2007.gada 1.janvāra Latvijā ir ieviesta profesionālā dienesta sistēma. Latvijas bruņotie spēki šobrīd ir gandrīz pilnīgi nokomplektēti, trūkst tikai 6 % personāla. Šis rādītājs, ņemot vērā konkurenci darba tirgū un nelabvēlīgo demogrāfisko situāciju, ir apmierinošs.

Pieaugošais aizsardzības nozares budžets ir ļāvis sākt vērienīgu Nacionālo bruņoto spēku modernizāciju, kas turpināsies arī nākamajos gados. Tās gaitā sāka strēlnieku ieroču un individuālā ekipējuma nomaiņa.

Ar piecu pretmīnu cīņas kuģu iegādi tiek atjaunota kādreiz dāvinājumos saņemtā novecojušo pretmīnu cīņas kuģu flote. Līdztekus pretgaisa aizsardzības sistēmu iegādēm ir plānota arī glābšanas un meklēšanas helikopteru iegāde. Nacionālie bruņotie spēki kopīgi ar Baltijas valstu bruņotajiem spēkiem tuvākajā laikā iegādāsies jaunus novērošanas radarus, kuri vēl vairāk uzlabos bruņoto spēku iespējas kontrolēt valsts gaisa telpu. Ir sāka Lielvārdes militārās bāzes attīstība, kas nodrošinās Gaisa spēku vienību centralizāciju, efektīvas vadības un kontroles sistēmas izveidi, kā arī samazinās vienību uzturēšanas izmaksas. Vienlaikus ar Lielvārdes bāzes attīstību tiek būvēts arī militārais lidlauks, no kura, ja nepieciešams, varētu veikt Ziemeļatlantijas līguma organizācijas militārās operācijas, jo starptautiskā lidosta "Rīga" gan drošības, gan trokšņu līmeņa ziņā tam nav piemērota.

Lai veicinātu kuģošanas kontroli un uzlabotu efektivitāti meklēšanas un glābšanas operācijās, ir uzsākta jaunās jūras novērošanas sistēmas izveide. No resursu taupīšanas viedokļa vienlaikus ir paredzēta iespēja Valsts robežsardzei integrēties jūras novērošanas sistēmā, kas nodrošinās pilnīgu informāciju par situāciju valsts teritoriālajos ūdeņos.

Lai veiksmīgi turpinātu Nacionālo bruņoto spēku modernizācijas projektus, plānots ievērot sabalansētu resursu sadali starp bruņoto spēku uzturēšanai un modernizācijai paredzētajiem līdzekļiem, paredzot šādu līdzekļu sadalījumu: ne vairāk kā 50 % – personāla izmaksām, 25 % – uzturēšanai un 25 % – attīstībai.

Zemessardzes uzdevumu pārskatīšana un tās spēju attīstīšana atbilstoši kolektīvās aizsardzības principam. Zemessardzei tiek deleģēti arvien svarīgāki uzdevumi pārējo bruņoto spēku atbalstam. Tiek pilnveidots Zemessardzes apmācības process un attīstīta spēja piedalīties starptautiskajās operācijās. Tiek plānots, ka 2008.gadā zemessargi pirmo reizi piedalīsies starptautiskajā operācijā Afganistānā zemessargu statusā. Šobrīd Zemessardze ir gatava nodrošināt atbalstu, uzņemot Ziemeļatlantijas līguma organizācijas bruņotos spēkus Latvijā, kā arī pastāvīgi tiek uzlabota Zemessardzes spēja piedalīties valsts tiesiskās kārtības nodrošināšanā un iespējamo avārijas seku likvidēšanā, veidojot starpresoru sadarbību ar Iekšlietu ministrijas institūcijām. Zemessardze turpina

aktīvi sadarboties ar vietējiem iedzīvotājiem un pašvaldībām, kā arī sniegt atbalstu Jaunsardzes kustībai, piesaistot jauniešus bruņotajiem spēkiem un tādējādi veidojot valstiski domājošu, sabiedriski aktīvu un sportisku jaunatni.

2007.gadā Latvijas Nacionālie bruņotie spēki turpināja dalību Ziemeļatlantijas līguma organizācijas operācijās Afganistānā, Kosovā, daudznacionālo spēku operācijā Irākā, kā arī Eiropas Savienības operācijā Bosnijā un Hercegovinā. Kopumā starptautiskajās operācijās aizvadītajā gadā piedalījās 344 karavīri.

Kopš 2007.gada par prioritāro starptautisko operāciju Latvijai ir kļuvusi Ziemeļatlantijas līguma organizācijas operācija Afganistānā. Salīdzinājumā ar 2006.gadu Nacionālo bruņoto spēku klātbūtne Afganistānā 2007.gadā gandrīz trīskāršojās – gada beigās tur bija 97 karavīri.

Piedaloties starptautiskajās operācijās, Latvija deva ieguldījumu ne tikai starptautiskajā drošībā, bet arī nostiprināja Nacionālo bruņoto spēku karavīru pieredzi, kas nepieciešama aizsardzības uzdevumu izpildei un kaujas spēju pilnveidošanai.

5. Ekonomiskā drošība, sabiedrības integrācija un sociālā vide

Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā ir veicinājusi tās iekļaušanos starptautiskajā finanšu, preču, pakalpojumu un darbaspēka tirgus apritē. Tāpēc tautsaimniecības izaugsmes tempi ir augsti, ik gadu palielinās iedzīvotāju ienākumi. Kā straujās izaugsmes negatīva blakusparādība kopš 2004.gada vērtējama nemainīgi augstā inflācija. Inflācija rada nestabilitāti preču un pakalpojumu cenu jomā, paātrina iedzīvotāju noslāņošanos un palielina sociālo spriedzi, kas var apdraudēt Latvijas politisko un ekonomisko stabilitāti un valsts turpmāko izaugsmi.

Būtisks nacionālo drošību raksturojošs elements ir ekonomiskā drošība. Latvijas ekonomiskā drošība saistīta ar stabilu ekonomisko pieaugumu, līdzsvaru starp izdevumiem un ieņēmumiem, eksportu un importu un pastāvīgu investīciju pieaugumu. Šajā procesā Latvijas mērķis ir nodrošināt stabilu ilgtermiņa valsts ekonomisko suverenitāti.

2005. un 2006.gadā ekonomikas izaugsme pārsniedza tās reālo iespēju līmeni. To noteica iekšējā patēriņa palielināšanās, ko stimulēja darba samaksas kāpums, kredītu ekspansija, nekustamā īpašuma aktīvu vērtības pieaugums un vispārējs optimisms saistībā ar ekonomisko attīstību. Vairāki no šiem rādītājiem neatbilda attīstību raksturojošiem pamatnosacījumiem. Darba samaksas kāpums pārsniedza produktivitātes pieaugumu.

Latvijas ekonomikas turpmākajai stratēģiskajai attīstībai svarīgas ir inovācijas – konkurētspēju ietekmējošs faktors uz zināšanām balstītā ekonomikā, orientācija uz precēm un pakalpojumiem ar augstu pievienoto vērtību, konkurētspējīgu produktu ražošana un to eksports. Tāpēc nepieciešams aktivizēt valsts ekonomisko interešu pārstāvniecību ārvalstīs. Lai radītu preces un pakalpojumus ar augtu pievienoto vērtību, jāpiešķir prioritāte izglītībai un darbaspēka apmācībai.

Pēdējā laikā atsevišķas tautsaimniecības nozares izjutušas darbaspēka trūkumu (būvniecībā, apstrādājošajā rūpniecībā, atsevišķās pakalpojumu nozarēs). Šo tendenci būtiski ietekmēja darbaspēka emigrācijas faktors. Tomēr jāatzīmē, ka valstī joprojām ir ievērojamas darbaspēka rezerves. Nodarbinātības līmenis 2006.gadā bija 66 %, tomēr atpaliēkot no Lisabonas nodarbinātības stratēģijas mērķa – 70 %. Latvijā ir samērā liels skaits darba meklētāju un ekonomiski neaktīvu iedzīvotāju, kuri darbu nemeklē, bet ir gatavi strādāt, ja tiem tiek radīti labvēlīgi darba apstākļi. Turklāt jāatzīmē, ka nodarbināto skaita pieauguma tempi ir ievērojami zemāki par iekšzemes kopprodukta pieauguma tempiem. Šie procesi Latvijas tautsaimniecībā ir objektīvi, ņemot vērā tās zemo produktivitātes līmeni (50,5 % no ES vidējā līmeņa). Produktivitātes pieaugums pakāpeniski mazinās darbaspēka pieprasījumu. Ar ražošanas produktivitāti saistīts algu pieaugums un darba apstākļu uzlabošana pakāpeniski samazinās arī izbraucēju skaitu no valsts.

Valsts ekonomiskajai attīstībai svarīgs bija pieaugošais tranzītkrāvu apjoms. Galvenie uzdevumi tranzīta jomas attīstīšanā ir pakalpojumu konkurētspējas nodrošināšana, vienotas un harmoniskas transporta infrastruktūras attīstība iekšzemes un starptautisko tranzīta pārvadājumu veikšanai, Latvijas ostu infrastruktūras attīstība, autoceļu tīkla un Rietumu–Austrumu dzelzceļa koridora un ar to saistītās infrastruktūras modernizācija. Dzelzceļa pārvadājumu attīstību jūtami ietekmē Krievijas dzelzceļa tarifu politika, kas pastiprināti veicina Krievijas ostu attīstību. Prioritāra ir Latvijas līdzdalība Transeiropas transporta un enerģētikas tīkla paplašināšanā.

Enerģētiskā drošība ir būtisks nacionālo drošību stiprinošs elements. Elektroenerģijas apgādē svarīgi ir izvērtēt jauna savienojuma izveidošanu starp Latviju un Zviedriju, īstenot savienojumus starp Poliju un Lietuvu, kā arī palielināt starp Somiju un Igauniju esošā savienojuma jaudu, kas nodrošinās konkurenci starp elektroenerģijas piegādātājiem un paaugstinās energoapgādes drošību.

Latvija atšķirībā no kaimiņvalstīm (Lietuvas un Igaunijas) ir elektroenerģijas importētāja. Valdība ir pieņēmusi lēmumu par bāzes elektroenerģijas ražošanas staciju celtniecību Latvijā. Tā bija atbildīga politiskā izšķiršanās, kas veicinās Latvijas nodrošinājumu ar elektroenerģiju un diversificēs energoresursu importa risku. Valdība atbalsta divu jaunu elektrostaciju projektu īstenošanu. Viena no tām ir 400 megavatu cietā kurināmā elektrostacija Liepājā, bet otra – 400 megavatu gāzes elektrostacija Rīgā. Elektrostaciju profila izvēli noteica resursu piegādes garantijas un ilgtspēja, jaudas pieejamības drošums, enerģijas cena, kas ietver maksu par ietekmi uz vidi, un projektu īstenošanas laiks.

Līdztekus jaunu bāzes elektroenerģijas ražošanas staciju izveidei jāturpina attīstīt koģenerācijas potenciāls un jāveicina saprātīga un ekonomiski pamatota atjaunojamo energoresursu izmantošana. Savs vārds šai ziņā būtu sakāms arī Latvijas zinātniekiem un jaunu progresīvo energotehnoloģiju izstrādātājiem.

6. Robežu kontrole un migrācija

Eiropas Savienība migrācijas un patvēruma jomas sakārtošanu ir definējusi kā prioritāru uzdevumu. Īpaša uzmanība tiek pievērsta nelegālās migrācijas ierobežošanai.

Kopējās tendences Eiropas Savienības dalībvalstīs liecina, ka sabiedrības radikalizācijas risks un imigrācijas aktualizētās problēmas lielā mērā ir veicinājušas to, ka Rietumeiropas valstis arvien vairāk vēlas izvirzīt integrācijas nosacījumus šo procesu ierobežošanai. Savukārt imigrācijas ierobežojumi vienā valstī var novirzīt migrantu plūsmu uz citām Eiropas Savienības valstīm.

2007.gada 21.decembrī Latvija kļuva par pilntiesīgu Šengenas līguma dalībvalsti, kas apliecina Latvijas atbildīgo institūciju pienācīgu sagatavotību un atbilstoši veiktu pasākumu kompleksu 2007.gadā un iepriekš. Pievienošanās Šengenas konvencijai pilnā apjomā Latvijas Republikā nav būtiski ietekmējusi patvēruma meklētāju un nelegālo migrantu skaita pieaugumu, bet ir ietekmējusi patvēruma meklētāju izcelsmes valstu ģeogrāfiju.

Tomēr par nozīmīgu faktoru, kas veicina ekonomisko migrantu, tostarp nelegālo imigrantu kustību Eiropas Savienības un arī Latvijas virzienā, kļūst pieaugošā interese par Eiropas Savienības un Latvijas darba tirgu.

Atklātie nelegālo imigrantu tranzīta gadījumi lielākoties ir labi organizēti. Tas liecina par iespējamo noziedzīgo grupējumu arvien aktīvāku pievēršanos šiem prettiesiskajiem nodarījumiem.

Pēc riska analīzes ir identificēti Latvijas Republikas valsts robežas drošības iespējamie apdraudējumi:

Latvijas, kā arī pārējo Baltijas valstu ģeogrāfiskais izvietojums rada labvēlīgus apstākļus nelegālo imigrantu tranzītam no izcelsmes valstīm uz mērķa valstīm.

Pievienošanās Šengenas līguma telpai Baltijas valstis var padarīt par pievilcīgu tranzīta ceļu tiem migrantiem, kuri pašlaik uzturas Neatkarīgo valstu savienības teritorijā vai arī šķērso to tranzītā, meklējot izdevību iekļūt ekonomiski attīstītākajās Eiropas Savienības valstīs.

Palielinās nelegālās imigrācijas risks no Rietumeiropas valstīm. Līdz ar robežpārbaudes atcelšanu uz Eiropas Savienības iekšējām robežām uz Latviju paveras ceļš tām personām, kas Eiropā ieradušās nelegāli, nekur nav reģistrējušās vai arī citādi palikušas neidentificētas.

Nav izslēgta pārrobežu noziedzības līmeņa paaugstināšanās, jo var paredzēt, ka organizētie noziedzīgie grupējumi 2008.gadā arvien vairāk izvērīs savu darbību ne tikai Latvijā, bet arī citās Eiropas Savienības dalībvalstīs, izmantojot plašās tranzīta iespējas pēc pievienošanās Šengenas līgumam.

Tāpat ir iespējams nelegālo imigrantu pārvadātāju aktivitātes pieaugums uz Latvijas un Krievijas, kā arī Latvijas un Baltkrievijas valsts robežas, īpaši uz "zaļās robežas", kā arī jaunu tranzīta kanālu veidošana Eiropas Savienības virzienā.

Reizē ar Latvijas Republikas pievienošanos Šengenas līgumam praktiski neiespējama ir uzturēšanās nosacījumu ievērošanas pārbaude personām, kuras ceļo ar Eiropas Savienības dalībvalstu dokumentiem.

Latvijas valsts institūciju īstenotie kompensējošie mehānismi

Būtisks priekšnosacījums sekmīgai cīņai pret Latvijas Republikas valsts robežas drošības apdraudējumiem, kā arī pret noziedzīgiem nodarījumiem, ir kompensējošo mehānismu izmantošana un efektīva informācijas apmaiņa pārrobežu noziedzības un nelegālās imigrācijas apkarošanas jomā. Pieaug preventīvo pasākumu nozīme pārrobežu noziedzības novēršanas, terorisma un nelegālās imigrācijas riska personu kontroles jomā. Lai Latvija iekļautos Šengenas telpā, Valsts robežsardze pārskata periodā ir ieviesusi šādus kompensējošos mehānismus:

- nostiprināta Eiropas Savienības ārējās robežas uzraudzība, ieviešot Šengenas valstu standartus un sakārtojot infrastruktūru gan sauszemes robežkontroles punktos, gan lidostās un ostās (iegādāta atbilstoša tehnika un tehniskie līdzekļi, notikušas personāla mācības, uzlabota operatīvā darbība, kā arī veikti citi pasākumi);

- ieviesta Šengenas informācijas sistēma (visi trešo valstu pilsoņi tiek pārbaudīti Šengenas informatīvajā sistēmā "SISone4ALL");

- nostiprināta robežsargu un policistu sadarbība;

- uz Latvijas un Lietuvas, kā arī Latvijas un Igaunijas robežas sākuši darbu abu valstu robežsargu, policistu un muitnieku kopīgie kontaktpunkti, kuri nodrošina operativitāti informācijas apmaiņas jomā, īpaši pārrobežu noziedzības apkarošanas jautājumos;

- saskaņā ar Šengenas konvencijas 40.pantu (Pārrobežu novērošana) un 41.pantu (Pārrobežu vajāšana) Valsts robežsardze ir sagatavojusies pārrobežu novērošanas un vajāšanas operāciju veikšanai;

- pie iekšējām robežām darbojas imigrācijas mobilās patruļas, kuras izvēles kārtībā Latvijas teritorijā veic aizdomīgu personu un transportlīdzekļu pārbaudes;

- trešo valstu teritorijā darbojas Valsts robežsardzes sakaru virsnieki (2007.gadā tika iecelts Valsts robežsardzes sakaru virsnieks – Iekšlietu ministrijas speciālais atašejs Ukrainā).

Aplūkojot Šengenas konvencijā noteikto kompensējošo mehānismu izmantojumu, jāatzīmē arī Valsts policijas ieguldījums, lai nodrošinātu koordinētu un efektīvu pārrobežu policijas sadarbību:

- notiek pastāvīga un regulāra informācijas apmaiņa, jo īpaši ar Lietuvas un Igaunijas policijas struktūrvienībām;

- Valsts policija veic kopīgu patrulēšanu ar Lietuvas un Igaunijas policijas darbiniekiem;

- policijas mobilās vienības veic personu un autotransporta (autobusu) pārbaudes uz lielākajiem tranzīta ceļiem, kā arī vilcienu kustības pārbaudes;

- pierobežas rajonu kontaktpunktos tiek veikts darbs, kas paātrina policijas darbam nepieciešamās informācijas iegūšanu no kaimiņvalstīm;
- viesnīcās un citās tūristu mītnēs regulāri pārbauda ārvalstnieku datus, noskaidrojot, vai kāds no tiem nav meklēšanā Šengenas informācijas sistēmā.

7. Noziedzība

2007.gadā kopējais noziedzības līmenis valstī salīdzinājumā ar iepriekšējo laikposmu ir samazinājies. Tomēr pastāv arī riska faktori, kas var izraisīt noziedzības līmeņa paaugstināšanos, piemēram, iedzīvotāju ekonomiskā noslāņošanās, inflācijas līmeņa paaugstināšanās.

Visu kriminālprocesu kopskaitā salīdzinājumā ar 2006.gada rādītājiem nemainīgs – 32,7 % – saglabājas to kriminālprocesu īpatsvars, kuri ierosināti par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem.

Pērn samazinājies tādu kriminālprocesu skaits, kuri sākti par noziedzīgiem nodarījumiem tikai pēc piederības pie grupas objekta. Tas neapšaubāmi norāda, ka Valsts policijas darbinieku zināšanas un prasme Kriminālprocesa likuma piemērošanā nostiprinās. Arī 2007.gadā veiktie grozījumi Krimināllikumā ir pozitīvi ietekmējuši šo rādītāju.

Pēdējos gados organizētā noziedzība ir nostiprinājusi starptautiskos sakarus. Latvijas noziedzīgo grupu darbība lielā mērā ir atkarīga no ārvalstu organizētās noziedzības struktūrām, pirmām kārtām saistībā ar finanšu resursu izmantošanu un naudas līdzekļu ieguldījumiem dažādos biznesa projektos.

Kopumā jāsecina, ka organizētā noziedzība kļūst sazarotāka, tās pārstāvji veic aktīvas darbības ne tikai vienas, bet vairāku valstu teritorijā, un arvien vairāk tā raksturojama kā transnacionāla.

Raksturojot noziedzīgo grupu sastāvu, jāsecina, ka vairumā gadījumu tas nav pastāvīgs. Nereti notiek noziedzīgo grupu apvienošanās, bet vērojamas arī nozīmīgas domstarpības un noziedzīgo struktūru līderu konkurence.

Latvijā organizētā noziedzība pamatā ir saistīta ar noziedzīgiem nodarījumiem ekonomikā, narkotiku nelegālo apriti, nelegālo migrāciju, kā arī cilvēku tirdzniecību. Savukārt transnacionālās organizētās noziedzības kontekstā Latvija galvenokārt tiek uzskatīta par tranzīta valsti. Gandrīz visi grupējumi ir iesaistīti akcīzes preču nelikumīgā aprītē, nelikumīgā ieroču aprītē, naudas atmazgāšanā, prostitūcijā, narkotiku tirdzniecībā, naudas izspiešanā.

2007.gadā Valsts policijas Galvenās kriminālpolicijas pārvaldes Organizētās noziedzības apkarošanas pārvalde pārtrauca 124 noziedzīgu grupu darbību (ne visas atbilst Eiropas Savienības institūciju un Eiropola noteiktajiem organizētās noziedzības grupas identificēšanas kritērijiem).

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem valstī ievērojami palielinājies ar narkotisko un psihotropo vielu nelegālo apriti saistīto reģistrēto noziedzīgo nodarījumu skaits. Narkotiku aprites apjomi valstī ir diezgan lieli. Latvijas nelegālajā narkotisko vielu tirgū lielāko īpatsvaru saglabā amfetamīna tipa stimulantu un *Cannabis* grupas narkotiskās vielas. Pieaug arī heroīna klātbūtne nelegālajā narkotisko vielu tirgū.

Pārskata periodā Valsts policijas darbinieki, sadarbībā ar citu valstu tiesībsardzības iestādēm veicot kopīgas starptautiskās operācijas pret vairākām lielām starptautiskām noziedzīgām grupām, izņēma (tai skaitā citās valstīs) 34,1 kg kokaīna, 3,7 kg marihuānas, 23420 MDMA tabletes, 480 g amfetamīna, 995,4 g heroīna, 100 g hašiša un 125 LSD markas.

Intensīvākā narkotisko un psihotropo vielu izplatīšana notiek Rīgā, kā arī lielākajās Latvijas pilsētās, no kurienes tās tālāk nonāk lauku rajonos. Narkotiku izplatīšanā tiek ievērota stingra konspirācija, tās pārsvarā pārdod tikai labi pazīstamām personām vai – ar to starpniecību – ierobežotam personu lokam.

Pēdējos gados sintētiskās narkotiskās vielas Latvijā ieved no Eiropas Savienības valstīm – Lietuvas, Nīderlandes, Igaunijas, Vācijas un Polijas caur sauszemes robežkontroles punktiem, pārsvarā izmantojot autotransportu un ostas, prāmju satiksmes līnijas cauri Krievijai. Latviju izdevīgā ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ nereti izmanto kā tranzītvalsti narkotisko, psihotropo vielu un prekursoru pārvadāšanai uz kaimiņvalstīm. Tā kā kopš 2007.gada 21.decembra uz Eiropas Savienības iekšējām robežām vairs nepastāv robežkontrole, un tas nodrošina iespēju brīvi pārvietoties, var droši prognozēt, ka narkotiku nelegālās aprites apjomi valstī palielināsies un cīņa ar narkotiku nelegālo apriti kļūs arvien grūtāka un sarežģītāka. Tas savukārt rosina domāt un meklēt citus risinājumus un metodes cīņai ar narkotiku nelegālo apriti.

2007.gadā vērojama būtiska cilvēku tirdzniecības apjoma samazināšanās. Salīdzinājumā ar 2006.gadu uzsākto kriminālprocesu skaits par cilvēku tirdzniecību un personu nosūtīšanu uz ārvalstīm seksuālai izmantošanai 2007.gadā ir samazinājies par 34,37 %, savukārt sutenerisma gadījumu skaits ir palielinājies.

Kaut arī noziedzīgo nodarījumu skaits ir samazinājies, cilvēku tirdzniecība Latvijā joprojām ir aktuāla problēma, jo mainās tās forma un raksturs. Populārās cilvēku tirdzniecības mērķa valstis joprojām ir Vācija, Lielbritānija, Nīderlande, Itālija, Spānija, Šveice, Dānija un Portugāle.

Salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem Latvijā nav būtiski mainījies konstatēto viltoto eiro skaits, savukārt viltotie Amerikas Savienoto Valstu dolāri ir otra izplatītākā viltotā valūta Latvijā. Izmantojot alternatīvos maksāšanas līdzekļus, Latvijā galvenokārt tiek legalizēti naudas līdzekļi, kas izkrāpti ārvalstīs. Šajos gadījumos Latviju izmanto kā naudas tranzītvalsti naudas atmazgāšanai. Starptautiskā mērogā noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizēšanas apkarošana ir viens no svarīgākajiem uzdevumiem.

Joprojām aktuāls jautājums ir šifrēšanas problemātika, izmeklējot kibernoziēgumus. Ļoti aktīvi tiek diskutēts par speciāla pienākuma (vai arī prezumpcijas) iekļaušanu un attiecīgas atbildības paredzēšanu Kriminālprocesa likumā, ja persona atteikusies atklāt datu nesēja saturu. Latvija ir Eiropas Savienības valsts, kurā interneta vide pēdējo piecu gadu laikā ir attīstījies visstraujāk, un saskaņā ar statistikas datiem lietotāju skaits ir pieaudzis par apmēram 500 %. Interneta vide piedāvā dažādas iespējas saņemt pakalpojumus, un, izmantojot interneta pieslēgumu popularitāti, komersanti arvien vairāk

paplašina piedāvāto pakalpojumu klāstu. Tāpēc Latvijā strauji pieaug arī noziegumi, kuri tiek izdarīti, izmantojot internetu un tā pakalpojumus.

Par spīti aktīvām Latvijas interneta lietotāju izglītošanas kampaņām var paredzēt, ka cietušo skaits mantiska rakstura noziedzīgos nodarījumos, kuros tiek izmantoti informācijas tehnoloģijas resursi, palielināsies. To lielā mērā veicina datortīklu nepietiekamā aizsardzība, kas būtiski traucē personu identificēšanu, kibernoziegumu raksturs, personu datu aizsardzības risks, elektronisko transakciju īpatsvars u.tml. Pieaug arī iespējas veikt nelikumīgi iegūtu naudas līdzekļu legalizāciju alternatīvajās sistēmās (patlaban eksistē gandrīz 85 maksāšanas sistēmas, piemēram, *E-GOLD*, *WEBMONEY*, *FETHARD FINANCE*), kā arī "*phishing*" (jeb klonēto banku mājaslapu izmantošana), kura tiek īstenota ar standarta programmnodrošinājumu vai "rīku komplektu" (*standart toolkit*).

8. Vides riski, katastrofu novēršana un pārvarēšana

Nopietna problēma mūsdienu sabiedrībai ir jautājumi, kas tieši vai netieši var ietekmēt cilvēku dzīves kvalitāti, – klimata pārmaiņas, dabas katastrofu un industriālo avāriju ietekme uz dažādām dabas ekosistēmām, bioloģisko daudzveidību, cilvēku veselību un sabiedrības labklājību kopumā. Valdības uzdevums ir identificēt, izvērtēt un līdz minimumam samazināt šos riskus.

Baltijas jūrā, tostarp arī Latvijas teritoriālajos ūdeņos, pastāvīgi pieaug kuģu satiksmes intensitāte, tāpēc pieaug arī kuģu avāriju skaits. Baltijas jūras ekosistēma ir diezgan trausla, un nopietnas kuģu avārijas Baltijas jūras piekrastē un Rīgas jūras līcī var izraisīt dabas katastrofas. Lai novērstu šādas avārijas, Latvijai nepieciešams panākt lielāku starptautiskās kuģošanas drošību, īpaši Starptautiskās Jūrniecības organizācijas (*IMO*) un Helsinku komisijas (*HELCOM*) ietvaros, kā arī būt gatavai ierobežot un attīrīt jūras piesārņojumu šādu kuģu avāriju gadījumos.

Plānotā Ziemeļeiropas gāzesvada būvniecība radīs nepieciešamību veikt papildu jūras vides monitoringu un papildu drošības pasākumus.

Ņemot vērā Latvijas ūdensteču (īpaši Daugavas, Lielupes un Ventas) saistību ar robežšķērsojošo piesārņojumu un risku augsta piesārņojuma pārnesei no citām valstīm, kurās potenciāli iespējamās rūpnieciskās avārijas un kuru ietekme Latvijā var izraisīt dabas katastrofas, ir nepieciešams izveidot augstu drošības līmeni šādu negadījumu novēršanai un ūdensteču aizsardzībai.

Radiācijas avārijas ir vērtējamās kā vienas no bīstamākajām, jo, izmantojot radioaktīvos materiālus, var tikt piesārņotas plašas teritorijas vai atsevišķi objekti un radiācijas ietekmei var tikt pakļauti civiliedzīvotāji. Lielu radioaktīvo piesārņojumu nav iespējams novērst īsā laikā, un sagaidāmie likvidācijas izdevumi var pārsniegt valstij pieejamos līdzekļus. Svarīga nozīme iespējamo radioaktīvo apdraudējumu novēršanā ir starptautiskai sadarbībai un pieredzes apmaiņai.

Nevar pilnīgi izslēgt arī teroristu uzbrukumus valsts nozīmes jonizējošā starojuma avotiem, kā arī terorisma aktus, kuros izmanto ķīmiskos, radioaktīvos

vai mikrobioloģiskos aģentus, kodolieročus vai radioloģiskos ieročus, vai tiek veikta ūdenskrātuvju saindēšana, bīstamu ķīmisko vielu izsmidzināšana, indīgo vielu izplatīšana vietās, kur pulcējas lielas ļaužu masas.

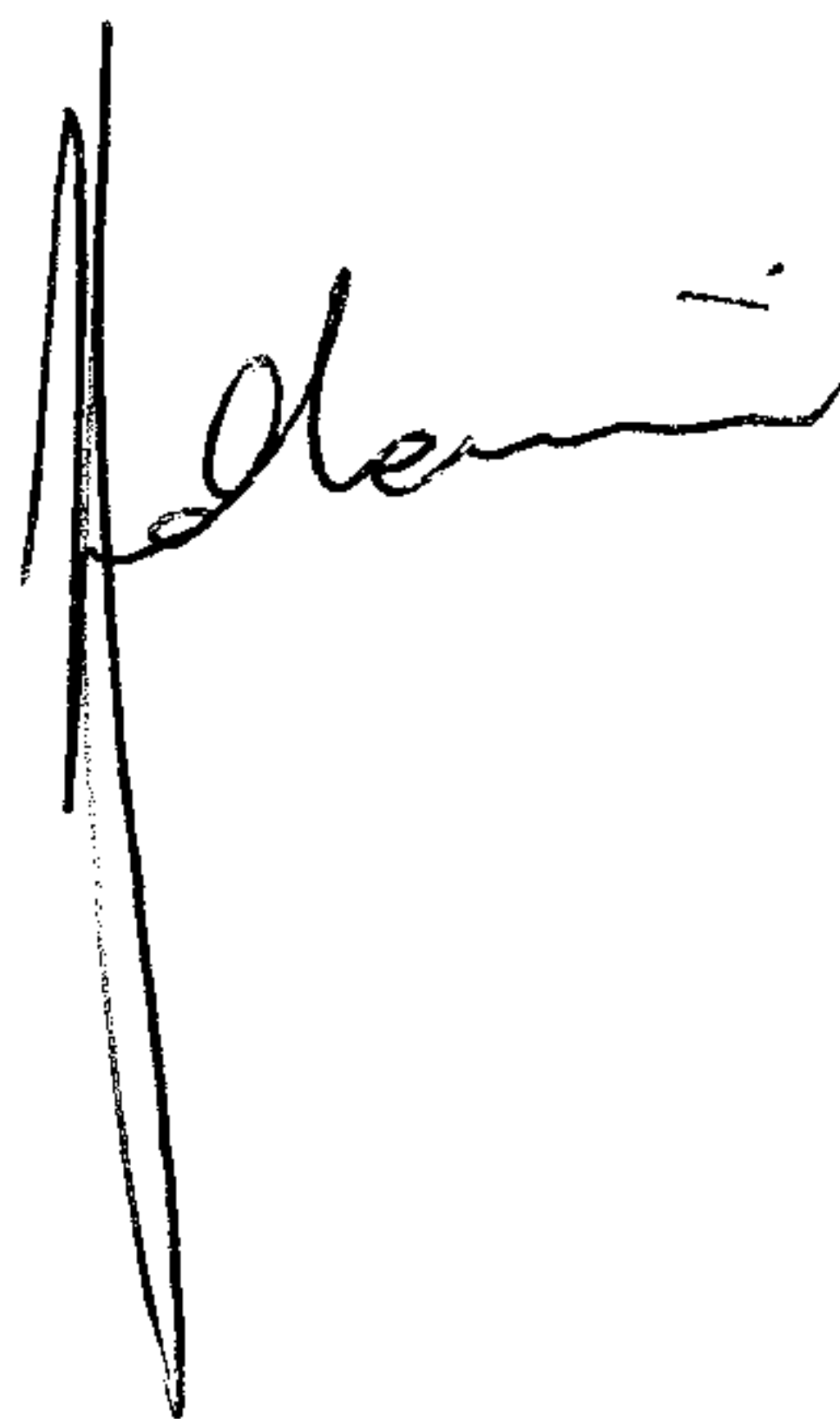
Risku videi var radīt arī elektroenerģijas padeves pārtraukumi, izraisot tehnogēnas avārijas rūpniecības uzņēmumos, kā arī pārtraucot notekūdeņu attīrīšanas iekārtu darbību.

Potenciāli pastāv arī tādu tehnogēno vai dabas katastrofu iespējamība, kuru sekas varētu tikt pielīdzinātas masu iznīcināšanas līdzekļu lietošanas sekām. Tāpat nepieciešama ātra un efektīva reaģēšana epidēmiju, epizootiju un epifitotiju krīzes gadījumos.

Civilās aizsardzības sistēmas darbības pilnveidošana ir viens no garantiem valsts drošības un aizsardzības politikas sekmīgai īstenošanai. Īpaša uzmanība ir jāpievērš iesaistīto valsts un pašvaldību institūciju finansēšanai, lai pildītu noteiktos civilās aizsardzības uzdevumus katastrofu pārvaldīšanā, kā arī uzdevumus sadarbībai ar militāro aizsardzības sistēmu valsts apdraudējuma gadījumā.

Lai valsts spētu efektīvi risināt visu potenciālo problēmu kopumu – sākot ar dabas un tehnogēnajām katastrofām un beidzot ar ekonomiskajām, politiskajām vai militārajām krīzēm –, jāuzlabo vispārējā krīzes pārvaldīšanas kapacitāte. Plānota, saskaņota un laika ziņā koordinēta valsts pārvaldes iestāžu, sabiedrības un bruņoto spēku darbība, kas pamatojas uz civilmilitāro sadarbību, joprojām ir viens no svarīgākajiem priekšnosacījumiem efektīvai Latvijas valsts rīcībspējai, lai novērstu apdraudējumus, pārvarētu un likvidētu to sekas – gan pašu spēkiem, gan arī saņemot palīdzību Ziemeļatlantijas līguma 5.panta ietvaros.

Ministru prezidents

I. Godmanis

Bogdanovs 67142851
ainars.bogdanovs@mk.gov.lv

B. Ivinskis *E. Jankovs* *I. Godmanis*
09.06.2008. 09.06.2008. 09.06.2008.
Saskaņots ar
JAL
Bogdanovs
B. Ivinskis
06.06.2008.